

KANDIDAT

2507

PRØVE

ET-401 1 Profesjonsetikk

Emnekode	ET-401
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	12.12.2017 09:00
Sluttid	12.12.2017 15:00
Sensurfrist	02.01.2018 01:00
PDF opprettet	26.11.2018 09:25
Opprettet av	Digital Eksamen

1 Generell informasjon ET-401 12.12.2017

Emnekode: ET-401

Emnenavn: Profesjonsetikk

Dato: 12.12.2017

Varighet: 09:00-15:00

Tillatte hjelpemidler:

Merknader:

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Ja

Nei

Riktig. 0 av 0 poeng.

2 Eksamensoppgave ET-401 12.12.2017

Eksamensoppgave ET - 401

Svar på en av oppgavene nedenfor:

Enten oppgave 1:

Som journalist i en lokalavis i en liten kommune undersøker du en sak som handler om korrupsjon. En anonym kilde, en lokal entreprenør, mener å kunne dokumentere at han har tapt anbud fordi en profilert kommunebyråkrat har mottatt bestikkelser fra andre entreprenører. Byråkraten er imidlertid død for 6 måneder siden, og du vet at enken og hennes barn på 8 og 12 år sliter mye med tapet av ektefellen og faren. Gjør en systematisk etisk drøftelse av de handlingsalternativene du mener er mest aktuelle i saken, og begrunn det handlingsvalget du bestemmer deg for. Vær spesielt oppmerksom på å vekte profesjonsetiske hensyn mot allmenntetiske hensyn. Dersom du trenger mer opplysninger for å vurdere saken, er det opptil deg å bestemme disse.

Eller oppgave 2:

En måte å beskrive profesjonsetikken på er at den består av en rekke teorier, prinsipper, verdier m. m. som kan brukes som instrumenter for å løse profesjonsetiske dilemmaer. Redegjør ganske kort for hvordan du ville gått frem for å løse et slikt dilemma. Drøft så forholdet mellom det vi ofte kaller allmenntetikk og profesjonsetikk. Legg spesiell vekt på å diskutere styrker og svakheter ved profesjonsetiske kodekser. Bruk gjerne eksempler for å illustrere drøftelsen din.

Skriv ditt svar her...

Oppgave 1 - Å trykke eller ikke, eller?

Profesjonsetikken har vokst fram gjennom behovet for å kunne besvare vanskelige spørsmål innenfor en gitt profesjon. Hvor etikk kan diskuteres ut fra høytstående perspektiver, kommer behovet for en profesjonsetikk fra den uklare og noen ganger grumsete virkeligheten. I møtet med

disse utfordringene synes ofte de kategoriske kravene etisk teori stiller å gi begrenset veiledning for etisk fundamenterte valg. Gene Foreman, som har skrevet boka *The Ethical Journalist*, er en av flere som tar til uttrykk for en pragmatisk tilnærming til profesjonsetiske utfordringer ved å kombinere ulike etiske teorier for å lede handling.

Etikk omhandler spørsmål knyttet til hva som er det moralsk rette å gjøre og hvorfor det er det. I denne oppgaven skal jeg bruke en praktisk modell som vi har lært gjennom dette kurset av Terje Mæsel. Han mener, som Foreman, at ulike etiske teorier, prinsipper og verdier er en verktøykasse man tar med seg i møte med etiske dilemma. Man kan så å si at man prøver om det er det utilitaristiske skrujern som får skruen på plass, eller om man må ta i bruk for eksempel pliktetikken eller allmenne etiske prinsipper. Til slutt vil man gjerne se at man trenger en kombinasjon av flere for å få den beste løsningen.

Beauchamp & Childress skriver at når man gjør en slik vekting er det avhengig av den moralske agentens kompetanse, vurderingsevne, noe vi kan kalle en dydig karakter. Avgjørelser som tas kan likevel ha så store konsekvenser praktisk eller etisk at det ikke bør stå og falle på intuisjon. Profesjonsetikken må derfor gjøre veloverveide begrunnelser hvor man tar skritt for å vekte riktig og begrense negative utfall.

Vi står i denne oppgaven overfor flere handlingsalternativer for journalisten. Hvordan skal man gripe en slik sak på en etisk forsvarlig måte? Ulike handlingsvalg vil kunne gi ulike etiske dilemma. Jeg skal presentere hvordan jeg selv ville grepet en slik sak som journalist ved bruk av den omtalte verktøykassen.

Jeg har selv jobbet som lokaljournalist, og har ved en anledning vært borti en liknende utfordring. Den gang kom jeg over en klage fra en leverandør av hvitevarer som mente at et lokalt firma urettmessig vant alle anbudene. Da jeg jobbet med saken kom trusler fra det anklagede firmaet om å trekke reklamekampanjer verdt millionbeløp til avisa, og jeg ble konfrontert av både markedssjef og redaktør i saken. Lokaljournalistikk i møte med slike forhold er en krevende øvelse. Men en journalistisk profesjonsetikk utviklet i over 100 år gir god hjelp i vurderingen av slike saker.

Journalistikkens profesjonsetikk

En profesjon baserer seg ifølge Harald Grimen på et samfunnsmandat, en kollegial organisasjonsform og en profesjonsmoral. De klassiske profesjonene som lege, jurist og teolog fikk i løpet av 1900-tallet også andre profesjoner ved sin side som sykepleie. Kravene som stilles til en profesjon er knyttet til lang utdanning, spesialisert opplæring, sertifisering og internt regulert atferd. Journalistikken regnes i så måte som en semi-profesjon i den kraft at den ikke er en beskyttet tittel, en av Fædrelandsvennens beste journalister er utdannet økonom. Samtidig bygger den på erfaring og en egen profesjonsmoral.

Foreman beskriver hvordan faget har blitt profesjonalisert gjennom 1900-tallet, hvor i dag de fleste tar en utdanning, og en kodifisering av profesjonsmoralen er utbredt. I Norge fikk vi Vær Varsom-plakaten i 1936, og spesielt gjennom partipressens fall har man prøvd å definere en felles plattform for profesjonen.

Vær Varsom-plakaten er et eksempel på en kodeks, som er et sett med prinsipper og retningslinjer som skal være førende for journalisters arbeid. Jeg kommer tilbake til drøftingen av bruken av kodekser senere i oppgaven, men i denne omgang vil jeg nevne at Vær Varsom-plakaten ikke bare er et sett av røde lyd. Svein Brurås løfter fram prinsippet "Vær dristig" som et viktig element i kodeksen. Vær Varsom-plakaten starter med å definere journalistikkens samfunnsoppdrag. Journalistikken skal blant annet informere, kritisere maktmisbruk og tilrettelegge for samfunnsdebatt. Det er sjeldent man blir dømt i Pressens Faglige Utvalg for å ikke oppfylle dette kravet, men det framholder at pressen skal ha en offensiv holdning.

Coady kritiserer profesjoner i kraft av at en profesjon kan virke moralsk korruperende. I en profesjon vil man alltid stå i en ubalansert relasjon til klient/kunde/pasient. Som Freidson peker Coady på at profesjonen kan fungere til konsolidere en maktposisjon for profesjonene og kunne legitimere handlinger som går på tvers av allmenmoralen. En etisk fundamentert profesjonell må i lys av dette utøve sin praksis i relasjon til profesjonsetikken, men samtidig ikke gi slipp på en selvstendig etisk vurdering.

Når jeg nå i denne oppgaven går videre til behandlingen av den aktuelle saken er det derfor ikke utelukkende fra Vær Varsom-plakatens paragrafer. Brurås påpeker at mange av prinsippene har sitt utgangspunkt i etiske teorier, men samtidig er det journalisten selv som moralsk agent som må gjøre en vurdering i sakene.

Fakta

Det første trinnet i en etisk drøftelse er å klarlegge hvilke fakta som foreligger. Beauchamp & Childress løfter fram dette som en kilde til uenighet når en etisk avgjørelse er tatt. Det kan være uenighet om hva som faktisk har skjedd i en sak eller hvilke fakta som er relevante for saken. Slik vår case er presentert har vi en anonym kilde som mener å kunne dokumentere at han har tapt anbud fordi en profilert kommunebyråkrat har mottatt bestikkløser fra andre entreprenører. Det andre faktum er at byråkraten er død og at familien er i sorg. Det er også et moment at vi er i en liten kommune og at det er en lokalavis som omtaler saken.

En dårlig form for journalistikk i dette tilfellet ville ha akseptert påstandene og trykket beskyldningene anonymt. I en sak av en slik alvorlig karakter i et lokalsamfunn, ville det derimot være svært viktig å ha tilstrekkelig dokumentasjon om hva som faktisk har skjedd. Bruken av anonyme kilder skal unngås i følge Vær Varsom-plakaten. Foreman nevner verifisering av informasjon som en av de viktige oppgavene til journalister. Uten andre undersøkelser kan man ikke skrive at det har forekommet bestikkløser, det eneste som er fakta foreløpig er at noen kommer med beskyldninger om bestikkløser.

Journalisten må derfor søke andre kilder for å verifisere påstandene. Det kan hende det ligger i dokumentasjonen den anonyme kilden har, eller man kan finne det selv ved å granske anbudene som har vært i den aktuelle perioden. Gjennom å gjøre håndarbeidet godt i innsamlingen av fakta, vil man også kunne vurdere noe av omfanget av problematikken.

Jeg skal ikke ta en lang diskusjon på diskusjonen om det ontologiske og epistemologiske grunnlaget for å snakke om objektive sannheter og fakta her. Men Foreman bruker begrepet "framing" som en av journalistikkens både plikter og utfordringer. Fakta har liten mening hvis man ikke setter det inn i et rammeverk. Det kan for eksempel skje ved hjelp av å sette begreper på noe. Lichtenberg drøfter hvordan etiske kodekser som omhandler seksuell trakasering vil kunne sette navn på noe som ellers kunne blitt bortforklart som noe annet. I denne saken vil begreper "bestikkløser" og "korrupsjon" være av en slik karakter. Hvis faktum er at byråkrat en har reist på skitur med en aktør han senere tildelte en kontrakt, vil det være fornuftig å diskutere om hvordan man skal sette en merkelapp på det.

I denne casen forutsetter jeg at journalisten undersøker påstanden fra den anonyme kilden og finner at den er begrunnet. Dette kan komme fra å snakke med andre i kommuneadministrasjonen, men for enkelhets skyld sier vi at det kom gjennom informasjonen entreprenøren gir og skriftlig dokumentasjon hentet fra kommunens postlister.

Berørte parter

Det neste vi gjør er å se på hvilke parter som er berørte og i hvilken grad. Hvem som i en slik drøfting skal tas med som en berørt part er spørsmål metaetikken tar for seg. I en full teoretisk drøfting kan man trekke inn direkte og indirekte berørte parter. J.C. Smart står bak tanken om "krusninger i vannet", hvor han påpeker utfordringen med å se rekkevidden av hvem som blir berørt av handlingene man gjør. I en slik praktisk analyse er det derimot mest tjenelig å tenke på de som i størst grad er berørt. Jeg har identifisert disse som de viktigste partene:

1. Leserne/kommunens innbyggere
2. Kommuneadministrasjonen
3. Firmaene som kjøpte kontraktene
4. Familien til byråkraten
5. Den avdøde byråkraten
6. Varsleren/entreprenøren

Jeg har tatt med litt mange aktører, og noen blir ikke omtalt i like stor grad. I hvilken grad de ulike aktørene blir berørt vil avhenge av hvordan avisa velger å dekke saken. Det vil avhenge av saksforholdene og hvordan man publiserer saken. Varsleren vil bli berørt av saken, men ikke nødvendigvis at dilemmaene som blir diskutert. Firmaene som har bestukket byråkraten vil bli berørt, men er heller ikke sentrum for det etiske dilemmaet jeg vil drøfte. Noe vil også avhenge av hvordan lokalsamfunnet respondere på det som kommer fram. Hvordan lokalsamfunnet blir berørt blir derfor til gjenstand for diskusjon videre.

Handlingsalternativer og etiske dilemma

Når jeg nå har identifisert fakta i saken og de berørte partene. Som journalist står man da overfor en rekke handlingsalternativer, og noen vil kunne by på etiske dilemma. En av de viktigste paragrafene i Vær Varsom-plakaten er § 4.7. Den sier at man skal være varsom i omtalen av personer som er knyttet til straffbare eller klanderverdige handlinger. Dette gjelder spesielt i bruk av navn og bilde. Kravene knyttet til å publisere dette er høyere for privatpersoner enn til personer i en maktposisjon og personer som har søkt makt eller offentlig oppmerksomhet.

Et sentralt profesjonsetisk prinsipp i journalistikken er tilsvarensretten. I utgangspunktet er normen samtidig imøtegåelse, slik at tilsvaret kommer sammen med kritikken, men denne kan også komme senere i en løpende meningsutveksling. Dersom den anklagede ikke ønsker å gjøre seg tilgjengelig for debatt og tilsvare, har pressen likevel rett til å publisere. I dette tilfellet er det åpenbart umulig å sørge for tilsvare, og det må påvirke hvordan man behandler saken.

Hensynet til familien må også regnes med når man skal vurdere handlingsalternativene. Det vil være en følelsesmessig påkjenning om saken kommer ut. Når det er snakk om dødsfall er mennesker ekstra sårbare, og man skal ta spesielt hensyn. Det kan jo også tenkes at det kan få økonomiske konsekvenser dersom bestikkelsenes omfang er av stor økonomisk verdi, men dette er et juridisk landskap jeg ikke kjenner til.

Ut fra et slikt varsomhetsprinsipp er et handlingsalternativ rett og slett å ikke omtale saken i det hele tatt. Saken er på mange måter død. Ingen som er død kan bli dømt ut fra loven. Men ut fra sakens alvor og forpliktelsen man har til leserne, vil dette ikke være et tilstrekkelig alternativ. Firmaene som har bestukket byråkraten er også en skyldig part. Det er dessuten viktig at man får gransket systemet som tillot slike handlinger. Jeg tar derfor ikke dette alternativet med til grundig behandling.

Det synes å være to mulige handlingsalternativer som er mulige, samtidig som begge kan spesifiseres. Det ene er å anonymisere byråkraten, det andre er å publisere navn og eventuelt bilde av ham.

Et alternativ er å publisere saken med full anonymisering av den som er anklaget for forholdene. Man kan for eksempel skrive om at en ansatt i kommunen mottok over en periode bestikkelser, men at forholdene ikke gjelder lenger. Da har man sikret anonymiteten til familien, men en slik tilnærming vil kunne gi grunnlag for store spekulasjoner i lokalsamfunnet.

Et annet alternativ er å skrive uten navn og bilde, men skrive at personen hadde en stilling i kommunen og er nå død. På denne måten vil alle som kjenner kommuneadministrasjonen og personen kunne vite hvem det er og andre slipper byrden av mistenksomhet. I en liten kommune som denne vil de fleste innen kort tid vite hvem det dreier seg om.

Et siste alternativ er full identifisering med navn og stilling. På den måten vil alle kjenne hvem det er og det vil forhindre spekulasjoner.

I alle tilfeller vil vinklingen på saken være viktig i form av titler, bilder og hvem kritikken rettes mot. Det vil være stor forskjell på en førstesak som sier: "Avisa avslører: Knut Knutsen var korrupt", og "Avisa avslører: Omfattende korrupsjon i Gol kommune".

Et etisk dilemma forekommer når to eller flere prima facie-normer er i konflikt med hverandre. Det betyr to etiske normer som man skal holde, men som i en situasjon står i konflikt og er gjensidig utelukkende. I dette tilfellet kan man ikke både ivareta personers rett på privatliv og samtidig snakke sant og dermed møte offentlighetens behov for informasjon.

Ved hjelp av ulike etiske teorier skal jeg derfor nå vurdere disse handlingsalternativene for å gi en teoretisk begrunnelse for hvilket valg man bør ta.

Etiske teorier

Noen journalister hevder ens eneste forpliktelse er å søke sannheten og rapportere om den. Det er ikke journalistens ansvar å ta hensyn til hva som skjer etter at saken er publisert. Ut fra prinsipper om ytringsfrihet, vil enhver selvregulering med tanke på konsekvenser være uheldig. Foreman diskuterer blant annet hvordan flere aviser i USA i tida etter terroranslagene i 2001 var for forsiktige med å stille kritiske spørsmål til regjeringen av hensyn til den emosjonelle stemningen i landet, og følgene var at myndighetene førte mange mennesker i døden gjennom en krig i Irak.

Konsekvensetikk

Vær Varsom-plakaten er derimot full av referanser til at man skal ta hensyn til hvilke konsekvenser en sak kan få. På den måten henter kodeksen inspirasjon fra konsekvensetikk, eller utilitarisme. Denne etiske teorien spores tilbake til Bentham og Mill. De hevdet at en etisk handling er riktig dersom den får mest mulig positive konsekvenser for et størst mulig antall mennesker. Konsekvensen skulle minimere "pain" og maksimere "pleasure". Både Foreman og Brurås framholder konsekvensetikk som den dominerende retningen for presseetiske vurderinger i dag.

Konsekvensetikken prøver altså å beregne hvilke konsekvenser et handlingsvalg vil ha, og summerer deretter sammen og ser hvilket alternativ som vil ha best konsekvenser i sum. Slik ren handlingsutilitarisme vil kunne få svært uheldige konsekvenser hvis den ikke balanseres. Et klassisk etisk dilemma går på om det i en situasjon er rettfærdig å fengsle en uskyldig dersom det får positive konsekvenser for samfunnet. Individet kan tape i konsekvensialismen, og det samme kan rettfærdigheten. Mange vil derfor slutte seg til en regelutilitarisme der man slutter seg til regler som får de beste konsekvensene.

I vårt tilfelle må vi se på hvilke konsekvenser de ulike handlingene vil ha. Hvis vi publiserer fullt navn på byråkraten, vil det ramme personens ettermæle for alltid. Det vil være et slag i ansiktet på familien som vil få sorg på sin sorg. De vil kunne møte mistenksomme blikk fra lokalsamfunnet. En kan tenke seg at barna kan bli mobbet. I en digital tidsalder vil navnet til den avdøde alltid være koblet mot historien om korrupsjon. Den arven vil også barna ta med seg.

For innbyggerne i bygda vil en slik publisering være av interesse. De vil få den fullstendige informasjonen om en alvorlig handling, og vil derfor være bedre rustet til å fatte beslutninger for sin kommune i framtida. Det vil også forhindre spekulasjoner om hvem det skulle være dermed at personer får en uberettiget anklage mot seg. Når det i kjølvannet av #metoo kom fram historier om at profiler i TV2-sporten oppførte seg trakaserende, var det jo ikke så vanskelig å spekulere i hvem det kunne være. Byrden av å ha slik mistanke mot seg kan være tung å bære, spesielt i et lokalsamfunn og i vårt tilfelle for personer i posisjoner som er underlagt taushetsplikt.

Dersom vi velger full anonymisering ut fra beskrivelsen på handlingsalternativene, vil konsekvensene for familien bli mindre. Det er naturlig at familien på et eller annet tidspunkt vil få rede på at det er faren det handler om. Vi må anta at familien vil bli trukket inn når saken formelt blir etterforsket av påtalemyndighetene. Vi kan heller ikke utelukke at praten på bygda etter hvert vil konkludere med hvem det er, og at det vil kunne komme til å berøre familien på tilnærmet samme måte som ved full identifisering.

For offentligheten vil slik anonymisering være problematisk. Jeg har allerede nevnt at kommeansatte vil bli mistenkeliggjort. For innbyggerne vil slik anonymisering gjøre det vanskelig å respondere på informasjonen de har fått. En kan kanskje mene at det vil skape unødvendig uklarhet og vanskeliggjøre og fordyre oppryddingsjobben som må gjøres i kommunen.

Dersom man velger å bare utelate navn, men ellers gi nok identifikasjon til at folk forstår hvem det er, vil det få andre konsekvenser. Med tanke på digitale spor vil ikke lenger navnet knyttes til saken. Når barna vokser opp, vil de ikke møte på utfordringer knyttet til farens handlinger i nye omgivelser. Familien vil fortsatt få en belastning ved at de vil forstå hvem det er.

I lokalsamfunnet vil vi likevel måtte anta at folk klarer å identifisere personen og man unngår derfor mistenkeliggjøring av uskyldige. Hvis man skriver at personen er død, vil det gjøre det enkelt. På den måten har man tilstrekkelig informasjon til å kunne vurdere saken.

Konsekvensetisk mener jeg derfor at man bør identifisere "profilert byråkrat" som døde for seks måneder siden. Selv om man ikke vil kjenne alle konsekvenser etter ringer i vannet-teorien, mener jeg det ivaretar offentlighetens informasjonsbehov samtidig som man unngår å sette navnet sammen med korrupsjon.

Pliktetikk

Der konsekvensialistene er opptatt av resultatet av handlingen, det gode, er pliktetikerne opptatt av det rette. De mener at det finnes moralske prinsipper man ikke kan bryte, og at man vil få det beste samfunnet dersom alle følger disse prinsippene. Immanuel Kant er den mest kjente talsmannen for denne retningen med sitt kategoriske imperativ. Det sier at man skal handle slik at maksimen vil kunne bli en allmenn lov. Hvis det du gjør kan gjentas av alle mennesker til alle tider, er det rett. En pliktetiker vil kunne si at det ikke er lov å drepe, mens en konsekvensetiker vil kunne rettfærdiggjøre det dersom det fikk de beste konsekvensene.

Pliktetikken har delvis en rolle i presseetikken. Det er noen prinsipper man ikke skal bryte. For eksempel er journalister forpliktet til å fortelle sannheten. For å gi et banalt eksempel kunne det nok være fristende for et samlet liberalistisk pressekorps å lage en fabrikkert sak som rammet president Trump i håp om at det ville kunne snu opinionen og få ham kastet. Fra ren utilitarisme vil man kunne argumentere for at det er rett å gjøre. Men fra et pliktetisk perspektiv vil man forkaste en slik tanke.

Pliktetikken gir først og fremst et korrektiv til at man ikke skal ha en bekvemmelighetsetikk hvor man tar det enkleste valget. Det vil i pressen være tilfeller hvor det også vil kunne selge aviser og bli gode saker om man publiserte saker om kjente personers privatliv, men det vil for mange være et brudd man har på plikten om å bringe saklig og relevant informasjon og samtidig ivareta retten til privatlivets fred.

I vår sak kan kravet om privatlivets fred spesielt i samband med en sorgprosess være viktige plikter. Disse må vektas mot prinsipper om å fortelle sannheten og å legge til rette for en offentlig debatt. Jeg mener likevel at pliktetikken ikke gir oss så mye inn i vår sak.

Rettferdighet og Rawls

Rawls er en moderne etisk filosof som er opptatt av rettferdighet. Der utilitarismen ikke tar hensyn til en rettferdig fordeling av konsekvenser og byrder, mener han det er av stor etisk verdi. Han foreslår derfor å bruke et "uvitenhets slør" når man vurderer sine handlinger. Ved å gjøre dette ivaretar man Kants andre kategoriske imperativ om ikke bare å bruke folk som middel, men at de alltid skal være et mål i seg selv. Dette gjør man ved å ta alle berørte parter bak et tenkt uvitenhets slør.

I vårt tilfelle ville det være for eksempel journalisten, familien og kommuneadministrasjonen. Så ligger øvelsen i at man tenker at man kan selv returnere til hvilken som helst av rollene. Hvilke handlingsalternativer vil man da bli enige om? På den måten vil man alltid ivareta den svakestes rettigheter, mener Rawls. Hvis journalisten endte opp som den sørgende familien, hva ville han mene journalisten burde gjøre og omvendt.

Ut fra en slik tankegang mener jeg at vernet av familien ville fått en sentral plass, men samtidig at offentlighetens behov for informasjon måtte ivaretas. Jeg mener en liknende løsning som vi tegnet opp under konsekvensetikken ville være et mulig utfall.

Den gylne regel

Gene Foreman mener at den gylne regel er det beste enkeltverktøyet en journalist kan ha for å gjøre etiske vurderinger i det praktiske arbeidet. Noe av grunnen ligger i at en journalistisk hverdag er preget av høyt tempo, og at lange deliberasjoner sjeldent har plass. Den gylne regel finner vi i Jesu undervisning, men også i litt andre former i de andre religionene. Den sier: "Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, skal dere gjøre mot dem". Den er enkel i sin form og oppfordrer oss til å se saken fra den andre siden. Hvordan ville du ønsket at situasjonen hadde blitt håndtert dersom du var på andre siden av bordet. Vi ser hvordan Rawls bygger på dette prinsippet.

Mill hevder selv av konsekvensetikk er et uttrykk for både den gylne regel og Jesu nestekjærlighetsbud. Det er samtidig nærliggende å tenke at den gylne regel ligger tett mot Kants kategoriske imperativ. Det lar seg med andre ord ikke lett plassere innenfor disse teoriene, men henter sin styrke i kontekstsensitivitet og enkelhet.

Mæsel hevder likevel prinsippet ikke er like anvendelig som Foreman vil ha det til. Hvis jeg har gjort et overtramp i min tjenste, ønsker jeg jo ikke at noen skal skrive om det. Da må heller journalisten skrive ut fra andre prinsipper. En kan jo også hevde at mennesker er forskjellige og at folk vil være uenig i hvordan man skal behandles. Hvordan jeg vil bli behandlet kan være vesensforskjellig for hvordan du vil bli behandlet.

I vår case vil det være et godt utgangspunkt for å prøve å sette seg inn i den andres posisjon. Konklusjonene vil naturlig sammenfalle med diskusjonen rundt Rawls rettferdighetsetikk.

Nærhetsetikk

Den siste retningen jeg vil omtale er nærhetsetikken. I oppgaveteksten står det at journalisten vet at enken og barna sliter mye med tapet sitt. Det er nærliggende å tro at journalisten om enn ikke

kjenner familien godt, at han i hvert fall kjenner til familien. Slote argumenter i sin bok om omsorgsetikk at etikken springer ut fra empati. Vi motiveres til å handle ut fra vår nærhet til den som er berørt. Man snakket om at det er lettere å ha empati for dem man ser enn dem som er på distanse. Omsorgsetikken mener vi er konstituert av våre relasjoner og forpliktelser, og at det derfor er berettiget mot en større omsorg, empati og handlingevne til dem som står oss nært.

I et lokalmiljø vil nærhet være et av kjennetegnene. Det vil også prege lokaljournalistikken. Hvis nasjonale medier hadde skrevet om denne saken, hadde den fått et helt annet uttrykk enn når det er lokalavisa som skriver den. Journalistens utfordringen i denne saken er å ivareta en slik distanse at han kan være tro mot sitt oppdrag og samtidig ivareta de etiske forpliktelsene han har til sitt lokalsamfunn. En kritikk mot nærhetsetikken er at den nesten er en mer rettferdiggjørende deskriptiv etikk enn en god normativ etikk, og det er viktig å veie den mot teorier som pliktetikken.

I vår sak tar jeg det for gitt at journalisten er fri fra direkte bindinger til de involverte aktørene. Samtidig vet vi at man kjenner folk, noe også oppgaveteksten gir uttrykk for. Ved å skrive saken regner journalisten seg som fri nok til å kunne ivareta sitt samfunnsoppdrag i balanse mot nærhetsetikkens forpliktelser.

Etiske verdier

Neste moment i analysen er å diskutere saken mot rådende etiske verdier. Beauchamp & Childress tegner opp fire sentrale prinsipper i biomedisinsk etikk for å drøfte dilemmaer. Det er prinsippet om å ikke volde skade, velgjørighet, autonomi og rettferdighet. Disse er i mange tilfeller relevante også for presseetikken. Vi har allerede diskutert prinsippet om rettferdighet gjennom Rawls, å ikke volde skade og gjøre godt er dekket gjennom utilitarismen.

Prinsippet om autonomi er omstridt, og omhandler i hovedsak om prinsippet om å mulighetene til å ta en begrunnet og villet avgjørelse for seg selv. Tauber beskriver hvordan begrepet henger sammen med ulike tiders oppfatning av selv. Autonomi drøftes gjerne opp mot paternalisme. Paternalisme betyr at en profesjonell tar en avgjørelse på vegne av en annen fordi han mener det er det beste, selv om den andre ikke ønsker det.

I journalistikken går spørsmålet gjerne på om folk har beslutningskompetanse selv til å vurdere om de skal ytre seg i media eller ikke. Jeg har selv nylig skrevet flere saker til avisa om hjelpetiltak til fattige familier. Da er det fort gjort å innta en paternalistisk holdning knyttet til om man skal la dem fortelle om sin situasjon. Vil det være bedre om man fikk lov til å ytre seg og dermed bryte ned det stigma som jeg selv er en bærer av når jeg mener det er uheldig for dem å slippe til?

I denne saken er ikke spørsmålet om autonomi så relevant. En mulig implikasjon er at man kan vurdere det slik at familien vil bli så påvirket av publikasjonen at de bør kontaktes i forkant. De vil bli så berørt av publikasjonen at de har krav på å bli involvert. Et intervju er ikke spesielt aktuelt i denne settingen, men en slags dialog med familien i forkant av publikasjon kan være bra.

I tillegg til disse grunnleggende prinsippene finnes det i følge Beauchamp & Childress noe som kalles allmenmoral. De mener dette er universelle prinsipper og dyder som finnes i alle kulturer over hele verden, men hevder samtidig at de er situerte og kulturelle konstruksjoner på samme måte som profesjonsetikken.

Etiske kodekser

Nå kan vi endelig finne fram Vær Varsom-plakaten igjen. Den er altså en etisk kodeks som gir føringer for profesjonens arbeid. Lichtenberg sier kodekser er underlige konstruksjoner. Enten er de så vage at de er unyttige, ellers er de så spesifikke at de har et autoritært preg. I et slikt tilfelle vil det gå an å være uenig i kodeksene. Hvis de er vage, vil de kunne være laget av rene hensyn til PR. I motsatt fall vil de kunne undergrave den enkeltes etiske ansvar og vurderingsevne, og dermed være grunnleggende uetiske.

Når vi nå har gått gjennom ulike etiske teorier ser vi likevel at de gir overordnede prinsipper som trenger spesifisering. Kodekser er et forsøk på slik spesifisering innenfor et gitt fagfelt. Foreman er en av dem som uttrykket hvor nyttig en kodeks som er utviklet i et stort erfaringsfellesskap som har stått i en storm før. Man trenger ikke å begynne med blanke ark for hvert problem, selv om det selvsagt kan føre til sløvheter. Selv synes jeg Brurås sin oppfordring om å være dristig er viktig, da samfunnet trenger en presse som ikke lar frykt for å støte hindre seg i ta tak i urett og maktmisbruk.

Lichtenberg argumenterer også for at kodekser kan være med på å lede handling. Selv folk som er

"hel ved" vil under gitte omstendigheter kunne handle uetisk. Skriftlige kodekser vil kunne lede folk i slike situasjoner. Dette gjelder blant annet ut fra bidrag- og offerprinsippet. Når alle innen en profesjon følger et prinsipp som føles som et offer, blir den enkeltes offer mindre. Når en hel profesjon bidrar på en spesiell måte, blir den samlede innsatsen større.

Jeg har referert og kort diskutert § 4.7 i Vær Varsom-plakaten. Vi har også paragrafer som omhandler dødsfall og hensynet til barn og familier. Relevante prinsipper i denne saken handler også om saklig framstilling. Ingen av Vær Varsom-plakatens føringer er derimot bindende. På den måten er det alltid mulig å gjøre andre vurderinger ut fra et helhetshensyn.

Uten å ha hele plakaten i hodet, mener jeg det vil være nyttig å lytte til disse prinsippene i denne saken. Vi skal være varsomme med å identifisere i forbindelse med straffbare forhold. I tillegg skal anklager gis tilsvarende rett, noe som ikke er mulig i dette tilfellet. Hensynet til berørt familie må veies i denne saken. Samtidig har man et tydelig samfunnsoppdrag man ikke skal svikte.

Konklusjon

Jeg har landet på at hvis jeg skulle skrevet denne saken, vil jeg ut fra drøftingen over ha gått for den svakeste formen for anonymisering. Jeg ville ha skrevet at det var en profilert byråkrat som døde for seks måneder siden, men ikke trykket navn og bilde. Jeg mener man i et slikt lokalsamfunn ikke vil kunne klare å unngå at det til slutt ville komme fram hvem dette gjelder, i diskusjoner på posten eller facebookposter. Sakens alvor er av en slik karakter at det er innenfor samfunnsoppdraget å omtale den på en omfattende måte. Hensynet til personer som vil kunne bli mistenkeliggjort gjør også en viss grad av identifisering nødvendig. Når jeg velger å ikke publisere navn er det av hensyn til familien og ettermæle med tanke på digitale spor.

Beauchamp & Childress snakker om at man har en plikt til å minimere skaden valget påfører, men også at ethvert brudd på pro facie-normer vil innbære moralske spor. Det betyr at selv om man begrunner sitt valg har man et moralsk ansvar for den part som lider som følge av valget man tar. I dette tilfellet er det familien som i første omgang vil få de negative konsekvensene. En måte å møte dette kravet på er ved å involvere familien i forkant av publikasjonen og forklare hvorfor man gjør det man gjør. Nortvedt diskuterer betydningen av å skape tillit og forståelse ved etiske avgjørelser. Det går også an å uttrykke hvilke vurderinger man har gjort når artikkelen publiseres.

Hvordan saken vinkles vil også prege hvordan belastningen blir. I denne saken er enkelttilfellet av korrupsjon klanderverdig, men det er viktig å belyse systemet hvor det ble mulig. Ved å la saken knytte seg i hovedsak til dette, samt firmaene som har vært med på korrupsjonen, vil belastningen på familien bli mindre.

Besvart.